

ВІСНИК Бердянського університету менеджменту і бізнесу

науковий економічний
журнал

№ 2 (50)

2021

Редакційна колегія:

Л. І. Антошкіна, д-р екон. наук, професор (головний редактор); Ю. І. Осенін, д-р техн. наук, професор (заступник головного редактора); Н. В. Рунчева, д-р екон. наук, доцент (відповідальний секретар); В. К. Антошкін, д-р екон. наук, доцент; А. С. Бритвенко, канд. екон. наук, доцент; О. Л. Горяча, канд. екон. наук, доцент; О. О. Добренко, канд. екон. наук, доцент; М. М. Ігнатенко, д-р екон. наук, доцент; А. Б. Качинський, д-р техн. наук, професор; Ю. В. Макогон, д-р екон. наук, професор; О. В. Мандич, д-р екон. наук, професор; О. А. Марченко, д-р екон. наук, професор; Н. П. Новак, д-р екон. наук, доцент; Г. В. Новицький, д-р юрид. наук, професор; К. А. Пилипенко, д-р екон. наук, доцент; А. В. Руснак, д-р екон. наук, професор; І. А. Романюк, к-т екон. наук; С. Т. Слюсар, канд. екон. наук; В. Ф. Столяров, д-р екон. наук, професор; Г. І. Фролова, канд. екон. наук, доцент; Ю. Ю. Юрченко, д-р екон. наук, доцент; З. Глодек, д-р екон. наук, професор; Й. Рогозінська-Мітрут, д-р екон. наук, професор.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації — серія КВ № 13894-2868Р

Науковий економічний журнал

Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу»
внесено до Переліку наукових фахових видань України (категорія Б) Наказом МОН України № 886 «Про затвердження рішень Атестаційної колегії Міністерства» від 2 липня 2020 року (Додаток 4)

Матеріали друкуються українською, російською та англійською мовами

Засновник:

ВНЗ ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу
Рекомендовано до друку вченою радою
ВНЗ ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу
(протокол № 4 від 23.11.2021 р.)

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв, назв підприємств, організацій, установ та іншої інформації несуть автори статей. Висловлені у цих статтях думки можуть не збігатися з точкою зору редакційної колегії і не покладають на неї жодних зобов'язань. Переклади і передрук дозволяються лише за згодою автора та редакції.

Журнал заснований у 2008 році.

Виходить двічі на рік.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

Україна, 71118, м. Бердянськ, вул. Свободи, 117-А
Тел. 8 (06153) 6-48-54

© Бердянський університет менеджменту і бізнесу, 2021

ЗМІСТ

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Кірова Л. Л., Міхов Л. І., Мельник П. М.

СУЧАСНИЙ СТАН СПІЛЬНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС 7

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Антошкіна Л. І., Матросов А. С., Скворцова О. В.

ВИЗНАЧАЛЬНІ ФАКТОРИ СТАНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ 12

Клименко А. А., Петрич О. П.

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ЦІНОУТВОРЕННЯ

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ 17

Руснак А. В., Ломоносова О. Е.

НАЦІОНАЛЬНА ІННОВАЦІЙНА СИСТЕМА:

СУТНІСТЬ, ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ТА ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ 23

Сидорченко Т. Ф., Задворна О. В., Швачко В. А., Піперков Д. А.

ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРЕТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ ПРО ЗМІСТ КАТЕГОРІЇ «КАПІТАЛ» 30

Черемісіна Т. В., Леміш К. М., Жуліна М. Р.

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА РОЗВИТОК ТУРИЗМУ ТА ЗАХОДИ ЙОГО ПІДТРИМАННЯ 34

ЕКОНОМІКА І УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Антошкіна Л. І., Фролова Г. І., Столяров В. Ф., Столярова В. В., Шинкарьук О. В.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ СТРАТЕГІЇ

ЕКОНОМІЧНОЇ РЕІНТЕГРАЦІЇ ОКРЕМИХ РАЙОНІВ ЛУГАНСЬКОЇ І ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ
(НА ПРИКЛАДІ ВУГІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ)

ЧАСТИНА 2. АНАЛІТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

ДО ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ВІДНОВЛЕННЯ

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ДОНБАСУ 40

Рунчева Н. В., Бритвенко А. С., Шевченко О. М.

СИСТЕМА ОБЛІКУ ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У РОЗРІЗІ ЛОГІСТИЧНИХ І МАРКЕТИНГОВИХ ПРОЦЕСІВ 58

Княженко І. І., Добренко О. О., Трошкін С. М.

ПЛАНУВАННЯ ВИТРАТ ЯК ШЛЯХ РЕАЛІЗАЦІЇ

СТРАТЕГІЇ АГРОПІДПРИЄМСТВА 64

Карпенко А. В., Гурбик Ю. Ю.

ОСНОВНІ РИСИ ТА ПЕРЕВАГИ ГЛЕМПІНГУ

В НОВИХ ПОСТПАНДЕМІЧНИХ УМОВАХ ОРГАНІЗАЦІЇ ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ 69

Пилипенко К. А.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

КРІЗЬ ПРИЗМУ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ ФЕРМЕРСТВА 75

Сільченко І. А., Філатова О. В., Матковська Ю. Д.

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ТА СТАНУ РОЗВИТКУ

ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ КРАЇНИ 80

Соловійов Д. І., Згара К. К.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ В ТУРИСТИЧНІЙ СФЕРІ 88

Токаренко О. І., Швачко В. А.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

СФЕРИ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ 95

Чукурна О. П., Сиволап Л. А., Несторенко Т. П.

ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ОЦІНКИ РИЗИКУ

РЕАЛІЗАЦІЇ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ 102

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

Леушина О. А., Верховод І. С., Рибальченко Н. П.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ CASE-STUDY

В НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ..... 110

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Безхлібна А. П.

ФУНКЦІОНАЛЬНА ДІАГНОСТИКА СТАНУ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПРИМОРСЬКИХ РЕГІОНІВ 115

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

Горяча О. Л., Степанова В. О.

ВЕКТОРИ АКТИВІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

НА ЗАСАДАХ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 125

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ І АУДИТ

Антошкін В. К., Авсєєвич М. П., Микула С. В.

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК ЕЛЕМЕНТ КУЛЬТУРИ

КОМУНІКАЦІЙНИХ ЗВ'ЯЗКІВ 133

Пилипенко К. А., Мац Т. П.

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДІЛОВОЮ РЕПУТАЦІЄЮ

ЯК НЕМАТЕРІАЛЬНОГО АКТИВУ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН 138

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ 145

CONTENTS

WORLD ECONOMY AND INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

Kirova L. L., Mikhov L.I., Melnyk P. M.

CURRENT STATE OF THE EU'S COMMON AGRICULTURAL POLICY..... 7

NATIONAL ECONOMY AND ITS MANADGEMENT

Antoshkina L. I., Matrosov A. S., Skvortsova O. V.

DETERMINING FACTORS OF KNOWLEDGE ECONOMY12

Klymenko A. A., Petrych O. P.

MECHANISM OF STATE REGULATION FOR PRICING OF AGRICULTURAL PRODUCTS17

Rusnak A. V., Lomonosova O. E.

NATIONAL INNOVATION SYSTEM: ESSENCE, FACTORS OF FORMATION

AND PRINCIPLES OF ORGANIZATION23

Sidorchenko T. F., Zadvorna O. V., Shvachko V. A., Piperkov D. A.

EVOLUTION OF THEORETICAL IDEAS ABOUT THE CONTENT OF THE CATEGORY "CAPITAL"30

Cheremisina T. V., Lemish K. M., Zhulina M. R.

THE IMPACT OF THE COVID19 PANDEMIC ON TOURISM DEVELOPMENT

AND MEASURES TO SUPPORT IT34

ECONOMY AND MANAGEMENT OF ENTERPRISES

Antoshkina L.I., Frolova, G.I., Stolyarov V.F., Stolyarova V.V., Shynkaryuk O.V.

CONCEPTUAL PROVISIONS OF THE STRATEGY OF ECONOMIC REINTEGRATION

OF CERTAIN DISTRICTS OF LUHANSK AND DONETSK REGIONS

(ON THE EXAMPLE OF THE COAL INDUSTRY)

PART 2. ANALYTICAL AND METHODOLOGICAL APPROACH TO THE FORMATION

OF THE STRATEGY FOR THE RESTORATION

OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINIAN DONBAS40

Runcheva N.V., Britvenko A.S., Shevchenko O.M.

SALES ACCOUNTING SYSTEM IN LOGISTICS AND MARKETING PROCESSES58

Kniazhenko I. I., Dobrenko O. O., Troshkin S. M.

EXPENDITURE PLANNING

AS A WAY TO IMPLEMENT AGRICULTURAL ENTERPRISE STRATEGY64

Karpenko A. V., Hurbyk Y. Y.

MAIN FEATURES AND BENEFITS OF GLAMPING

IN THE NEW POST-PANDEMIC CONDITIONS OF THE HOTEL BUSINESS ORGANIZATION.....69

Pylypenko K. A.

ECONOMIC SECURITY OF THE STATE THROUGH THE PRISM

OF FINANCIAL SUPPORT OF FARMING75

Silchenko I. A., Filatova E., V., Matkovskaya Y. D.

ANALYSIS OF DYNAMICS AND STATE OF DEVELOPMENT

OF INNOVATIVE ACTIVITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

OF THE COUNTRY80

Solovyov D.I., Zgara K. K.

ORGANIZATIONAL, THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS

OF PROJECT MANAGEMENT IN THE TOURIST SPHERE88

Tokarenko O. I., Shvachko V. A.

ACTUAL TRENDS IN THE DEVELOPMENT

OF THE RESTAURANT ECONOMY IN UKRAINE95

Chukurna O. P., Sivolap L.A., Nestorenko T. P.

ECONOMIC MECHANISM OF RISK ASSESSMENT

OF MARKETING STRATEGY IMPLEMENTATION 102

**DEMOGRAPHY, ECONOMY OF LABOUR,
SOCIAL ECONOMICS AND POLITICS**

Leushyna O. A., Verkhovod I. S., Rybalchenko N. P.

USE OF CASE-STUDY METHOD IN EDUCATION OF STUDENTS
OF ECONOMIC SPECIALTIES 110

PRODUCT DEVELOPMENT AND REGIONAL ECONOMY

Bezkhlibna A. P.

FUNCTIONAL DIAGNOSIS OF THE STATE
OF THE COMPETITIVENESS MANAGEMENT SYSTEM OF COASTAL REGIONS..... 115

CURRENCY, FINANCE AND CREDIT

Goryacha O.L., Stepanova V.O.

VECTORS OF ACTIVATION OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP
ON THE BASIS OF INNOVATIVE ACTIVITY 125

ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT

Antoshkin V. K., Avsieievych M. P., Mykula S. V.

ACCOUNTING AS AN ELEMENT OF THE CULTURE OF COMMUNICATIONS 133

Pylypenko K. A., Mats T. P.

ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT OF BUSINESS
REPUTATION MANAGEMENT
AS AN INTANGIBLE ASSET IN CONDITIONS OF INSTITUTIONAL CHANGES 138

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS 145

12. Matseliukh, N. P. (2014). *Istoriia ekonomiky ta ekonomichnoi dumky. Politychna ekonomii. Mikroekonomika. Makroekonomika* [History of economics and economic thought. Political Economy. Microeconomics. Macroeconomics]. Kyiv, Tsentru uchbovoi literatury [in Ukr.].

13. Keins, Dzh. M. (2016). *Obshchaya teoriya zanyatosti protsenta i deneg* [General theory of interest and money employment]. Moscow, AST [in Russ.].

14. Blank, Y. A. (2000). *Upravleniye formirovaniyem kapitala* [Capital formation management]. Kyiv, Nyka-Tsentr [in Ukr.].

15. Bazilevich, V. D. (1995). *Sutnist, struktura i oborot kapitalu* [The essence, structure and turnover of capital]. Kyiv, Vydavnytstvo Kyiv. derzh. torh-ekon. un-t [in Ukr.].

16. Belolypetskyi, V. H. (2002). *Finansy firmy* [Company finances]. St. Petersburg, Pyter [in Russ.].

УДК 338.48.027/028: 616-036.21

**Т.В. Черемісіна,
К.М. Леміш,
М.Р. Жуліна**

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА РОЗВИТОК ТУРИЗМУ ТА ЗАХОДИ ЙОГО ПІДТРИМАННЯ

Анотація. Проведено аналіз впливу пандемії COVID-19 на туристичну галузь. Досліджено сучасні тенденції розвитку туризму та заходи його підтримання. Наведено комплексні заходи для підтримки туристичної галузі для збереження зайнятості й розвитку економіки. Згруповано зміни у функціонуванні суб'єктів туристичної індустрії, викликані глобальною кризою туризму внаслідок коронавірусної хвороби.

Ключові слова: туризм, розвиток туристичної галузі, пандемія COVID-19, глобальна туристична криза.

Summary. An analysis of the impact of the COVID-19 pandemic on the tourism industry was conducted. Current trends in tourism development and measures to maintain it are studied. Comprehensive measures are provided to support the tourism industry and to maintain employment and economic development. Changes in the functioning of the tourism industry caused by the global crisis of tourism due to coronavirus disease are grouped.

Key words: tourism, tourism industry development, COVID-19 pandemic, global tourism crisis.

DOI : 10.33783/1977-4167-2021-50-2-34-39

Постановка проблеми. У 2020 році весь світ зіткнувся з найбільшим випробуванням з часів Другої світової війни — пандемією коронавірусу COVID-19, яка викликала глобальну кризу і негативно вплинула на всі сфери людської діяльності, у тому числі й на туристичну, яка зазнала чи не найбільших збитків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед науковців, які досліджували та аналізували проблему розвитку туризму в період пандемії COVID-19, виділили сучасні тенденції розвитку туристичної галузі можемо зазначити Г. В. Аппельт [1], який розглянув економічні наслідки в туризмі через введення карантинних обмежень,

М. М Бігус, П. А. Добушовського, Л. І. Гальків [2], які проаналізували стан міжнародного туристичного ринку під впливом змін, зумовлених пандемією, С. О. Даниліна, Г. М. Коцюрубенко, О. В. Шикіна [4], які акцентували увагу на вичерпні фінансово-економічних наслідків пандемії для світової туристичної галузі, О. В. Шпирня [7], який дослідив тенденції розвитку міжнародного ринку туристичних послуг, Стефана Гесслінга, Деніеля Скотта, Майкла Холла [8], які обґрунтували глобальні зміни індустрії туризму внаслідок пандемії COVID-19 та ін.

Метою статті є аналіз впливу пандемії COVID-19 на туристичну галузь, огляд сучасних

© Т. В. Черемісіна, К. М. Леміш, Р. Жуліна, 2021

Бібліографія ДСТУ 8302:2015:

Черемісіна Т. В., Леміш К. М., Жуліна М. Р. Вплив пандемії COVID-19 на розвиток туризму та заходи його підтримання. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2021. № 2 (50). С. 34–39. doi : 10.33783/1977-4167-2021-50-2-34-39.

References (APA):

Cheremisina, T. V., Lemish, K. M., Zhulina, M. R. (2021). *Vplyv pandemii COVID-19 na rozvytok turyzmu ta zakhody yoho pidtrymannya* [The impact of the COVID-19 pandemic on tourism development and measures to support it]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu*, 2 (50), 34–39 (in Ukr.). doi : 10.33783/1977-4167-2021-50-2-34-39.

тенденцій розвитку туризму та заходів його підтримання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Туризм забезпечує коштами для існування мільйони людей (кожна десята зайнята людина у світі працює у сфері туризму), а мільярдам дає можливість гідно оцінити культурну самобутність свого народу та народів інших країн. У деяких країнах частка цього сектора у ВВП може становити понад 20 %, і загалом туризм є третьою за величиною експортною галуззю світової економіки.

У той же час, туризм належить до світових індустрій, найбільше постраждалих від економічних наслідків пандемії COVID-19. Традиційно на туристично-рекреаційну галузь впливають зовнішні збудники, що відбуваються в конкретних країнах, які є сторонами, що приймають туристів та можуть призвести до масштабного перерозподілу поїздок до інших курортних регіонів.

Однак такі потужні збудники як пандемія COVID-19 здатні паралізувати світовий туристичний ринок на невизначений термін. Поряд з епідеміями вірусних та інфекційних захворювань, до екзогенних факторів, що пригнічує глобальну індустрію гостинності, можна віднести лише військові конфлікти та терористичні загрози, кліматичні зміни та природні катаклізми, різкі зміни цін на нафту та нафтопродукти, коливання валют та фінансово-економічні кризи [7].

Як вважають у Всесвітній туристичній організації ООН (UNWTO), у 2020 році світовий туризм пережив найгірший рік за всю історію спостережень: так, через пандемію коронавірусу і широко поширені обмеження на поїздки кількість міжнародних прибуттів скоротилося на один мільярд або на 74% щодо 2019 року, а представники туристичного сектора втратили 1,3 трильйона доларів прибутку. Різко зросло безробіття — під удар потрапили 100 мільйонів робочих місць.

Найбільші втрати зазнали країни Євросоюзу, які були змушені закрити кордони для очікуваних 500 мільйонів туристів. Економічні збитки зазнали як держави, в яких частка туризму в національному ВВП не є ключовою (наприклад, в Італії — 6 %), так і країни, чия економіка на 90 % залежна від туризму (такі як, Палау). Якщо в розвинених країнах криза найсильніше позначився саме на працівниках туристичного сектора, то в країнах, що розвиваються значна частина населення виявилася в надзвичайних умовах [9].

Після важкого завершення 2020 року світовий туризм зазнав подальших невдач на початку 2021 року, оскільки країни посилили обмеження на поїздки у відповідь на нові спалахи вірусу. Обов'язкове тестування, карантин, а в деяких випадках і повне закриття кордонів — все це заважало відновленню міжнародних подорожей. Крім того, швидкість і поширення вакцинації були

повільнішими, ніж очікувалося, що ще більше затримало відновлення туризму. Тож руйнівний вплив пандемії COVID-19 на глобальний туризм триває і у 2021 році.

Дані, опубліковані на офіційній сторінці UNWTO, показують, що кількість міжнародних туристів у січні 2021 року знизилася на 87 % у порівнянні з 2020 роком. Тому Всесвітня туристична організація продовжує закликати до посилення координації протоколів подорожей між країнами, щоб забезпечити безпечне відновлення туризму та уникнути ще одного року масових збитків для сектора.

У січні в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні (–96%), регіоні, де продовжують діяти найвищий рівень обмежень на поїздки, було зафіксовано найбільше зниження міжнародного прибуття. У Європі та Африці кількість прибуттів скоротилася на 85%, а на Близькому Сході — на 84 %. Міжнародні прибуття в Америку скоротилися на 77 % у січні після дещо кращих результатів в останньому кварталі року [10].

Останні дані, опубліковані 26 листопада 2021 року на офіційній сторінці UNWTO, свідчать про те, що досі майже 98 % усіх світових туристичних напрямків мають певні обмеження на подорожі.

Згідно зі звітом UNWTO про обмеження подорожей, на даний момент кордони 46 напрямків (21 % усіх напрямків у світі) повністю закриті для туристів. З них кордони 26 напрямків були повністю закриті принаймні з кінця квітня 2020 року. Ще 55 (25 % усіх напрямків світу) продовжують частково закривати кордони для міжнародного туризму, а 112 напрямків (52 % усіх напрямків) вимагають від іноземних туристів надати ПЛР або тест на антиген після прибуття.

Звіт також показує, як напрямки відкриваються для щеплених міжнародних туристів: 85 напрямків (39 % усіх напрямків у всьому світі) пом'якшили обмеження для повністю вакцинованих міжнародних туристів, а повністю скасували всі обмеження, пов'язані з COVID-19 лише 4 напрямки (Колумбія, Коста-Ріка, Домініканська Республіка та Мексика) [11].

Таким чином, наслідки COVID-19 для туризму загрожують величезними збитками для усіх сфер людської діяльності з якими він пов'язаний. Враховуючи цей факт, у країнах вживаються різні масштабні комплексні заходи для підтримки туристичної галузі як пріоритетної та для збереження зайнятості й розвитку економіки. Наприклад, WTTC дає наступні рекомендації щодо відновлення сектора туризму:

— прийняття глобальних галузевих протоколів з охорони праці та техніки безпеки;

— впровадження експрес-тестування для стримування поширення коронавірусу серед працівників промисловості гостинності;

— продовження державної підтримки туристичного сектора щодо податкових пільг,
 — стимулювання зростання ліквідності;
 — реалізація заходів щодо захисту працівників та ін. [7]

Детальний огляд заходів підтримки, які застосовуються в деяких країнах світу для стабілізації туристичної галузі, представлений у табл. 1.

Як бачимо, серед заходів підтримки підприємств та збереження робочих місць у туристичній

Таблиця 1

Заходи з підтримки підприємств та збереження робочих місць, розроблені країнами світу для підтримання туристичної галузі [12]

Країна	Заходи
Єгипет	Відстрочив туристичним та готельним підприємствам сплату всіх зборів та оголосив про звільнення від орендних платежів всіх базарів та закупочних, що перебувають у місцях розташування археологічних об'єктів, до поки туристичний сектор не відновить свою роботу у безпечному форматі. Центральний банк Єгипту запропонував туристичним установам низько відсоткові позики, в першу чергу для виплати заробітної плати працівникам, і виступив із фінансовою ініціативою з підтримки туризму. Крім зниження процентної ставки, банки можуть надавати кредитні лінії з максимальним терміном погашення два роки, а також із шестимісячним пільговим періодом, починаючи з дати подання.
Болгарія	Уряд допомагав підприємствам (у тому числі готельному бізнесу, туристичним агентствам та туроператорам, ресторанам та закладам швидкого обслуговування), покриваючи страхові платежі роботодавців.
Італія	Ухвалила рішення про зупинення сплати податків, внесків до системи соціального забезпечення та соціального страхування для сектору туризму та поширила цей захід на підприємства сфери культури.
Маврикій	Для підприємств у секторі туризму податок на підготовку кадрів тимчасово скорочено з 1% до 0,5%.
Сербія, Словенія та Словаччина	Оголосили про прямі виплати (або виплати процентної частки від заробітної плати) компаніям, які були змушені закритися у зв'язку з пандемією.
Ямайка	Оголосила, що багатосторонні партнери та міжнародні установи нададуть малим та середнім туристським підприємствам фінансування на цілі боротьби з COVID-19 та подальшого відновлення. Воно включає кредитування, ініціативи, спрямовані на формалізацію, ліцензування та забезпечення відповідності діяльності малих туристичних підприємств вимогам щодо COVID, а також надання комплектів захисних засобів.
Чорногорія	Оголосила, що субсидії на виплату заробітної плати за квітень та травень будуть видані підприємцям та туристичним МСП (на запит туристичні компанії отримають субсидії на виплату заробітної плати).
Греція	Працівники, дія трудових договорів яких тимчасово призупинена, отримуватимуть компенсацію, у той час як держава покриватиме за них витрати на соціальне страхування та внески на медичне обслуговування.
Камбоджа	Організувала програми перепідготовки та підвищення кваліфікації звільнених працівників та оголосила про плани виплачувати 20 відсотків мінімальної заробітної плати працівників, які працюють у готелях, гостьових будинках, ресторанах та турагентствах. Перш ніж отримати державну підтримку, працівники зобов'язані пройти короткий курс організований Міністерством туризму.
Намібія	Оголосила про субсидування заробітної плати у найбільш постраждалих секторах, а уряд надасть субсидію на заробітну плату, щоб допомогти підприємствам зберегти робочі місця в готельному, авіаційному та будівельному секторах та в секторах туризму та подорожей.

індустрії в більшості країн основний акцент робиться якраз на економічну підтримку державою туристичних підприємств, яка включає в себе відстрочення сплати боргів, зупинення сплати податків, субсидування заробітної плати та ін.

На офіційному сайті UNWTO проводиться моніторинг заходів, які вживаються країнами або організаціями для згладжування наслідків кризи, спричиненої коронавірусом, та відновлення ринку туризму й подорожей. За даними на 10 червня 2020 р., 18% таких заходів, належать до заходів фіскальної політики, 18% — до заходів

монетарної політики, 14% — пов'язані з працею та зайнятістю (рис. 1)

Більшість експертів сходяться на думці про те, що ситуація, що склалася внаслідок пандемії COVID-19, призведе до значних змін на ринку світового туризму, у тому числі, і змін у перевагах туристів і форматі подорожей. У цілому, зміни у функціонуванні суб'єктів туристичної індустрії, викликані глобальною кризою туризму внаслідок коронавірусної хвороби, можна згрупувати у табл. 2.

Серед актуальних та нових розробок, зазначаємо, платформу «Welcome City Lab», яка спіль-

Рис. 1. Заходи для відновлення туризму, подорожей та зменшення наслідків кризи, внаслідок пандемії COVID-19

Таблиця 2

Зміни у функціонуванні суб'єктів туристичної індустрії, викликані глобальною кризою туризму внаслідок коронавірусної хвороби [7]

Нові атрибути подорожей	<p>Поява нових стандартів безпеки, більш активне застосування здоров'язберігаючих технологій, підвищення попиту на туристичні страховки, можливе запровадження паспорта імунітету.</p> <p>Підвищена турбота про навколишнє середовище та про оточуючих.</p> <p>Персоналізація — відхід від традиційних групових форм поїздок.</p> <p>Подорож як спосіб життя — розвиток слоу-туризму («повільного» туризму), що можливе при переході на дистанційну форму здійснення туристами своєї трудової діяльності.</p> <p>Нові технології — розвиток смарт-туризму як елементу концепції смарт-сіті (розумний туризм передбачає ІТ-супровід туриста від моменту бронювання до етапу обміну враженнями про поїздку).</p>
Зміни у видах та напрямки туризму	<p>Відродження внутрішнього туризму — актуальна необхідність формування нових міжрегіональних напрямів та освоєння нових креативних територій та відкритих міських майданчиків.</p> <p>Попит на нові цифрові продукти та сервіси на ринку Event & Business Travel у споживчих сегментах B2B та B2C, поява нових професійних стандартів до фахівців MICE-індустрії.</p> <p>Глемпінг та туристичний волонтерський рух.</p> <p>Розвиток «других» міст як нових туристичних центрів: мандрівники робитимуть вибір не на користь столиць країн або регіонів, а на користь менших міст, які можуть запропонувати такий самий набір визначних пам'яток.</p> <p>Розвиток медичного туризму.</p> <p>Віртуальні подорожі.</p> <p>Розвиток автомобільного туризму та караванінгу (як наслідок персоналізації та необхідності бути в безпеці, уникаючи скупчення людей).</p>
Зміни в діяльності провайдерів туристичних послуг	<p>Зміна ролі туроператорів у підготовці та організації туристичних поїздок.</p> <p>Управління більшістю компаній автоматизується.</p> <p>Формування нових бізнес-моделей, зміна в ланцюжках створення цінностей, необхідність створення єдиних маркетплейсів цифрових продуктів та сервісів на регіональному, національному та міжнародному рівнях.</p> <p>Нові компетенції: посиляться затребуваність навичок креативного інноваційного мислення, зросте попит на фахівців з розробки контенту екскурсій, турів, рекламних матеріалів.</p>
Нові перспективні технологічні рішення	<p>Рішення на основі великих даних та штучного інтелекту для прогнозування попиту, формування персоналізованих пропозицій.</p> <p>Повсюдне використання безконтактних технологій.</p> <p>VR-/AR-рішення для створення туристичних маршрутів або знайомства з об'єктами інфраструктури.</p> <p>Цифрові гіді та рішення для продажу екскурсій та вражень. Рішення для дезінфекції приміщень та просторів (безпілотники, роботи) .</p>

но з Агентством туризму Франції «Atout France» підготувала спеціальний документ, що перераховує основні інноваційні напрямки розвитку в туристичному секторі. У ньому виділено п'ять тенденцій розвитку галузі з урахуванням впливу пандемії. Це турбота про здоров'я туристів та дотримання санітарних норм, цифрова трансформація, орієнтація на усвідомлене споживання та «Low Tech» (виробництво товарів та послуг з мінімальною шкодою для людей, тварин та навколишнього середовища), іммерсивні технології (суміщення реальності та віртуальних ефектів для більшого занурення у новий простір), орієнтація на міста як центр інновацій [6].

У той же час, Ростислав Вилегжанін, співзасновник компанії Lodge.Camp, виділяє туристичні тенденції, які будуть активно розвиватися у найближчі роки, а саме: «Staucation» (stay + vacation) або «відпочинок поряд з будинком». У 2019 році авторитетний портал про бізнес у галузі глемпінгів відзначав тренд «staucation» як один із основних у Британії та інших країнах Європи. Суть тенденції у тому, що дедалі більше людей відпочиває або всередині своєї країни, або взагалі всередині домашнього регіону. До пандемії тренд пояснювався економічними проблемами домогосподарств та загальною нестабільністю у світі, але пандемія зробила «стейкейшн» головною тенденцією 2020 року і, вочевидь, 2021 теж. Більшість людей подорожуватимуть усередині своєї країни або всередині власного регіону.

Друга тенденція — це глемпінги, суть якої полягає у наданні туристам за умов дикої природи рівня комфорту можна порівняти з готельним. Крім того, важлива складова ідеології глемпінга — це розміщення в індивідуальних житлових модулях, що знову ж таки важливо в умовах пандемії.

Третя — «workation» (робота + відпочинок). У пандемію «віддалення» зі способу роботи фрілансерів перетворилася на буденність і для офісних співробітників, а для багатьох компаній перейшла в розряд корпоративного стандарту. А якщо вже не потрібно постійно перебувати в офісі, то чому б не поєднувати роботу та відпочинок на природі чи подорожі різними містами (у разі, якщо відкриті кордони між регіонами). Єдина умова — наявність доступу до Інтернету. Кошти розміщення стали підлаштовуватися під цю тенденцію, запускаючи на своїй території коворкінги (робочі місця для подорожуючих).

Четверта — відпочинок з дітьми. Ще до пандемії спостерігалось зростання попиту на місця для сімейного відпочинку. Самоізоляція посилила потребу комфортного спільного перебування всіх членів сім'ї — у тому числі відпочинку. Звідси вимагають місця розміщення в плані інфраструктури: коворкінг для тата з мамою, ігровий майданчик та/або кімната з аніматором — для дітей.

П'ята — зміна бізнес-моделей міських готелів. Не секрет, що міські готелі до пандемії жили багато в чому завдяки діловому туризму. Але в пандемію багато керівників компаній та менеджери зрозуміли, що не обов'язково витрачати час і гроші на поїздку, коли можна все те саме обговорити в мережі Інтернет. Закриті кордони та інші обмеження також мінімізують потік ділових туристів. У зв'язку з цим міські готелі змушені перебудовувати свої бізнес-моделі та починати пропонувати послуги, які раніше для них не характерні. Наприклад, тривале перебування для самоізоляції або здавання номерів під маленькі офіси. Деякі готелі спільно з ресторанами (за умови обмеження роботи ресторанів) починають пропонувати оренду номерів під ресторанне обслуговування. Ця тенденція явно носить не короткостроковий характер. Міським готелям доведеться перебудовуватися та ускладнювати свою «продуктову лінійку», збільшувати кількість сервісів та послуг [3].

Висновки. Отже, туризм є одним з найбільш динамічних і трудомістких секторів нашого часу, опинився у числі найбільш постраждалих, внаслідок нинішньої кризи. На карту поставлені кошти для існування мільйонів людей та мільйони робочих місць.

Багато країн впроваджують заходи підтримки туристичних підприємств серед яких відстрочення сплати боргів, зупинення сплати податків, субсидування заробітної плати, прямі виплати (або виплати процентної частки від заробітної плати) компаніям, які були змушені закритися у зв'язку з пандемією та ін.

Сьогодні туризм зазнає значних трансформацій, змушує туристичні підприємства підлаштовуватися під зміну на попит у зв'язку з пандемією COVID-19. З'являються нові атрибути подорожей, відбуваються зміни у видах та напрямках туризму, в діяльності провайдерів туристичних послуг та розробляються нові перспективні технологічні рішення. Стає можливим виділити туристичні тенденції, які будуть активно розвиватися у найближчі роки. Це турбота про здоров'я туристів та дотримання санітарних норм, цифрова трансформація, орієнтація на усвідомлене споживання та «Low Tech» (виробництво товарів та послуг з мінімальною шкодою для людей, тварин та навколишнього середовища), іммерсивні технології (суміщення реальності та віртуальних ефектів для більшого занурення у новий простір), орієнтація на міста як центр інновацій, «staucation», глемпінги, «workation», відпочинок з дітьми та зміна бізнес-моделей міських готелів.

Література

1. Аппельт Г. В. Визначення змін у туристичній галузі, що сформувалися під впливом загальноприйнятих заходів безпеки у зв'язку з пандемією COVID-19. *Науковий вісник Міжнародного*

гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент». 2020. Вип. 43. С. 58–62.

2. Бігус М. М., Гальків Л. І., Добушовський П. А. Туристичний бізнес під впливом сучасних змін, зумовлених світовими викликами. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2020. № 3. С. 7–12.

3. Воловик Н. Основные туристические тренды в 2021 году. URL : <https://welcometimes.ru/opinions/osnovnye-turisticheskie-trendy-v-2021-godu>. (дата звернення 29.11.2021)

4. Даниліна С. О., Коцюрубенко Г. М., Шикина О. В. Фінансово-економічні наслідки пандемії для світової туристичної галузі. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 52–1. С. 29–34.

5. Карпова Г.А., Валеева Е.О. Проблемы и перспективы развития туризма в условиях пандемии. URL: problemy-i-perspektivy-razvitiya-turizma-v-usloviyah-pandemii.pdf. (дата звернення 27.11.2021).

6. Как коронавирус меняет мировую туристическую индустрию. *Ведомости&*. URL : <https://www.vedomosti.ru/partner/articles/2020/12/20/851707-antivirus-puteshestvii>. (дата звернення 29.11.2021).

7. Шпырня О.В. Тенденции развития международного рынка туристских услуг. *Научный вестник ЮИМ*. 2018. № 1. С. 62–66.

8. Gössling, S., Scott, D., Hall, M. Pandemics, tourism and global change: a rapid assessment of COVID-19. URL : <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09669582.2020.1758708> (дата звернення 29.11.2021).

9. Growth in international tourist arrivals continues to outpace the economy. *World Tourism Barometer*. Volume 18. Issue 1. January 2020. URL : https://tourlib.net/wto/UNWTO_Barometer_2020_01.pdf (дата звернення 26.11.2021).

10. Tourist arrivals down 87% in January 2021 as UNWTO calls for stronger coordination to restart tourism. URL : <https://www.unwto.org/news/tourist-arrivals-down-87-in-january-2021-as-unwto-calls-for-stronger-coordination-to-restart-tourism> (дата звернення 29.11.2021).

11. New COVID-19 surges keep travel restrictions in place. URL: <https://www.unwto.org/news/new-covid-19-surges-keep-travel-restrictions-in-place> (дата звернення 28.11.2021).

12. UWTO, «COVID-19: Measures to Support Travel and Tourism». URL: <https://www.unwto.org/covid-19-measures-to-support-travel-tourism> (дата звернення 29.11.2021).

References

1. Appelt, H. V. (2020). *Vyznachennia zmin u turystychnii haluzi, shcho sformuvalysia pid vplyvom zahalnopryiniatykh zakhodiv bezpeky u zviazku z pandemiieiu COVID-19*. [Identify changes in the tourism industry that have been influenced by common

security measures in connection with the COVID-19 pandemic]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriiia «Ekonomika i menedzhment»*, 43, 58–62 [in Ukr.].

2. Bihus, M. M., Halkiv, L. I., Dobushovskiy, P. A. (2020). *Turystychnyi biznes pid vplyvom suchasnykh zmin, zumovlennykh svitovymy vyklykamy* [Tourism business under the influence of modern changes due to global challenges]. *Naukovyi pohliad: ekonomika ta upravlinnia*, 3, 7–12 [in Ukr.].

3. Volovyk, N. (2020). *Osnovnye turystycheskye trendy v 2021 godu*. [Top Travel Trends in 2021] Retrieved from <https://welcometimes.ru/opinions/osnovnye-turisticheskie-trendy-v-2021-godu> [in Russ.].

4. Danylina, S. O., Kotsiurubenko, H. M., Shykina, O. V. (2020). *Finansovo-ekonomichni naslidky pandemii dlia svitovoi turystychnoi haluzi* [Financial and economic consequences of the pandemic for the global tourism industry]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, 52–1, 29–34 [in Ukr.].

5. Karpova, G. A., Valeeva, E. O. (2020). *Problemy i perspektivy razvitiya turizma v usloviyah pandemii*. [Problems and prospects of tourism development in a pandemic]. Retrieved from problemy-i-perspektivy-razvitiya-turizma-v-usloviyah-pandemii.pdf [in Russ.].

6. *Kak koronavirus menyaet mirovuyu turindustriyu*. (2020). [How the coronavirus is changing the global travel industry] *Vedomosti&*. Retrieved from <https://www.vedomosti.ru/partner/articles/2020/12/20/851707-antivirus-puteshestvii>. [in Russ.].

7. Shpyrnya, O. V. (2018). *Tendencii razvitiya mezhdunarodnogo rynku turistских услуг* [Trends in the development of the international market of tourist services]. *Nauchnyj vestnik YUIM*, 1, 62–66 [in Russ.].

8. Gössling, Stefan Scott, Daniel C. Michael Hall. Pandemics, tourism and global change: a rapid assessment of COVID-19. (2020) Retrieved from <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09669582.2020.1758708>.

9. Growth in international tourist arrivals continues to outpace the economy (2020). *World Tourism Barometer*, 1(18). Retrieved from https://tourlib.net/wto/UNWTO_Barometer_2020_01.pdf.

10. Tourist arrivals down 87% in January 2021 as UNWTO calls for stronger coordination to restart tourism. (2021). Retrieved from <https://www.unwto.org/news/tourist-arrivals-down-87-in-january-2021-as-unwto-calls-for-stronger-coordination-to-restart-tourism>.

11. *New covid-19 surges keep travel restrictions in place* (2020). Retrieved from <https://www.unwto.org/news/new-covid-19-surges-keep-travel-restrictions-in-place>.

12. UWTO, «COVID-19: Measures to Support Travel and Tourism» (2020). Retrieved from <https://www.unwto.org/covid-19-measures-to-support-travel-tourism>.

БЕРДЯНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ І БІЗНЕСУ

Наукове видання

**ВІСНИК
БЕРДЯНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
МЕНЕДЖМЕНТУ І БІЗНЕСУ**

№ 2(50)'2021

Науковий економічний журнал

Українською, російською та англійською мовами

Технічний редактор *Д. В. Акіндєєв*

Адреса редакції:

Україна, 71118, м. Бердянськ, вул. Свободи, 117-А
Тел. 8 (06153) 6-48-54

Підписано до друку 30.11.2021 р.

Формат 60x84/8. Папір офсетний.

Гарнітура «Newton С». Друк — лазерний.

Ум. друк. арк. 17,32. Обл.-вид. арк. 16,53.

Наклад 50 прим. Зам. № 87

Друк ТОВ «Крокус-2018»
69035, Запорізька обл., м. Запоріжжя,
вул. Південноукраїнська, 7, оф. 12